

Een verkoper op de Naschmarkt in Wenen. In Oostenrijkse supermarkten worden mondkapjes verplicht. Foto Reuters

Eerherstel voor het mondkapje

In Tsjechische supermarkten zijn ze al verplicht, in Oostenrijkse moeten vanaf woensdag ook mondkapjes worden gedragen. Moeten we er in Nederland binnenkort ook aan? De meningen zijn verdeeld.

Maarten Keulemans
Amsterdam

Het was een paar weken geleden toen het bij Jan van Tienhoven opeens allemaal op zijn plaats viel. 'Thuisblijven tegen corona is alleen effectief als je kunt voorkomen dat ze je in de supermarkt niet alsnog besmetten', vertelt de 64-jarige Leidse ondernemer en uitvinder aan de telefoon. 'Zit je naar de augurken te zoeken, komt er zo'n coronahoester die op je winkelwagentje hoest. Mondkapjes zijn er te weinig. Maar wat we in overvloed hebben, is wc-papier.'

Zo werd de 'coronacover' geboren. Een uit kleurig plastic gesneden frame dat over de mond en neus past. Wc-papier of iets vergelijkbaars erin klemmen, elastiekjes om de oren, en klaar: een mondkapje. Nog geen paar euro per stuk, met iedere industriële lasersnijder razendsnel te maken, en herbruikbaar: 'Je stopt er na gebruik gewoon een nieuw wc-papiertje in. Of je sjaal, als je van modieus houdt.'

> **Als mensen zelf iets willen naaien van een theedoek, houd ik ze niet tegen**
>
> **Jan Kluytmans,** hoogleraar medische microbiologie en infectiepreventie

Supermarkten

Nu het coronavirus rondwaart, begint zowaar ook dat merkwaardige stukje stof terug te keren dat tijdens de Spaanse griep van 1918 voor het laatst wereldwijd werd gezien: het mondmasker. Vanaf vandaag is het kleinood verplicht in de supermarkten van Oostenrijk, een stap die men in Tsjechië vorige week al zette. In de VS onthulde de *Washington Post* dat de Amerikaanse gezondheidsdienst CDC invoer van het mondkapje op straat serieus overweegt. En in de Duitse stad Jena moet men vanaf begin volgende week in alle publieke ruimtes een mondmasker op.

Het staat op gespannen voet met het officiële advies van de Wereldgezondheidsorganisatie. Draag vooral een chirurgisch masker als u gezondheidswerker bent en in contact komt met coronapatiënten, stelt de WHO. Maar laat de kapjes in het dagelijks leven af. Er is geen bewijs dat ze de overdracht van het virus verminderen, en intussen zouden de kapjes schaars worden voor mensen die ze echt nodig hebben, en de drager een vals gevoel van veiligheid bezorgen. Ga je alsnog met je coronakop de straat op terwijl je eigenlijk thuis moet blijven.

Nederlandse wetenschappers kunnen dat wel volgen. Bij het 'outbreak management team' dat de coronamaatregelen regisseert, is het mondmasker op straat geen gespreksonderwerp, laat een zegsman weten. En dat is 'verstandig', zegt Jan Kluytmans, hoogleraar medische microbiologie en infectiepreventie (UMC Utrecht). 'Als we anderhalve meter afstand houden, hebben die mondkapjes echt geen nut. Terwijl we ze in de zorg juist keihard nodig hebben.'

Maar in die consensus van het verstand zitten steeds meer barstjes, constateerde de Britse epidemioloog Elaine Shuo Feng vorige week in artsenblad *The Lancet*. Zo heeft elk land zijn eigen voorschriften: in Japan moeten ze op in slecht geventileerde ruimtes, in Singapore bij verkoudheid, in Groot-Brittannië raadt men ze alleen aan in medische situaties.

'Misschien is het ook rationeel om ze aan te raden als mensen in thuisquarantaine het huis uit moeten', oppert Shuo Feng. 'En kwetsbare groepen zoals ouderen en mensen met een onderliggende medische conditie zouden ze moeten dragen indien beschikbaar.'

Daar valt tegenin te brengen dat het masker de drager maar zo-zo beschermt. Het coronavirus kan ook het lichaam in via de ogen, en experimenten laten zien dat het simpele chirurgenmasker virusdeeltjes gebrekkig buiten houdt. Het bewijs dat mondkapjes helpen tegen luchtwegziektes is dan ook 'van zeer lage zekerheid', oordeelde onlangs nog de Cochrane Collaboration, een soort hoge raad voor netelige medische kwesties. Alleen in combinatie met handenwassen vond het instituut enig bewijs voor de beschermende werking.

Voor een ander

Maar doe je het niet voor jezelf, doe het dan voor de ander, vinden de voorstanders. Het coronavirus blijkt zich namelijk nogal eens te verspreiden via mensen met milde verkoudheidsklachten zoals een loopneus of een kuchje. Ruwweg de helft van alle besmettingen ontstaat misschien langs die weg, opperden RIVM-onderzoekers onlangs: vandaar het advies om in de mouw te niezen en bij verkoudheid binnen te blijven.

Het mondkapje is daarbij 'een uitstekende interventie die helemaal niet wordt gebruikt', zoals hoogleraar volksgezondheid KK Cheng van de Universiteit van Birmingham het afgelopen weekeinde verwoordde in vaktijdschrift *Science*. 'Het is niet om jezelf te beschermen. Het is om anderen te beschermen tegen druppeltjes die uit jouw luchtwegen komen.'

Een geïmproviseerd masker zou dan al kunnen schelen. Twaalf jaar geleden, toen het coronavirus nog gezellig in vleermuizen woonde, toonden drie Nederlandse wetenschappers verbonden aan het RIVM en TNO aan dat ook een zelfgemaakt masker kleine druppeltjes prima tegenhoudt. 'Als mensen zelf iets willen naaien van een theedoek, houd ik ze niet tegen', zegt Kluytmans. 'Ik zou het alleen zelf niet doen.'

Wie weet dat de critici bijdraaien als het masker op de een of andere manier mode wordt, zoals in Azië na de sars-uitbraak van 2003 en nu al bezig lijkt in sommige hippe subculturen: #maskon.

'Waaraan ik me stoor, is dat je je bijna zou moeten schamen om een mondkapje te dragen', zegt Victor Lamme. De hoogleraar cognitieve neurowetenschap van de UvA toont zich al weken voorvechter van het mondmasker. 'Mondkapjes geven je een gevoel van controle over de situatie. In een periode zoals deze wil je iets hebben dat houvast geeft. En zelfs al zou dat maar een illusie zijn, dat geeft rust.'

In Leiden heeft Van Tienhoven er alle vertrouwen in dat zijn coronavangers de wereld gaan veroveren. Het ontwerp stelt hij gratis beschikbaar op internet, in een bestandstype geschikt voor lasersnijders. 'Iedereen met zo'n apparaat kan ze dan maken. Met de lasercutters in Nederland zou je in twee dagen tijd voor iedere Nederlander zo'n mondkapje kunnen maken', rekent hij voor.

En dat het kleinood misschien niet al te comfortabel zit? 'Draag hem dan in elk geval uit solidariteit met onze zorgmedewerkers', vindt hij, 'de mensen die dag in dag uit in allerlei warme beschermende kleding voor de patiënten zorgen.'